

Др Раде Симовић¹
Народно позориште Републике Српске

ТЕАТАР ФЕСТ БАЊА ЛУКА – ПРЕГЛЕД ДОСАДАШЊИХ ФЕСТИВАЛА

Апстракт: *Прошло је двадесет година откоко се у Бањој Луци организује и одржава прво свесрпски, а потом јужнословенски, међународни, фестивал позоришта ТЕАТАР ФЕСТ – ПЕТАР КОЧИЋ. То је јединствена прилика да се сагледа и самјери позиција Народној позоришта Републике Српске као националној театра у регионалним и европским оквирима. Ради се, дакле, о контекстуалном позиционирању, и потврђивању, позоришној, културној и националној идентитету српској народа у оквирима постдејтонске Босне и Херцеговине, земаља дивне Југославије и шире.*

Кључне ријечи: *фестивал, позориште, продукција, репертоар, драма, драмско стваралаштво, Бања Лука, Република Српска, идентитет.*

Први фестивал професионалних позоришта Републике Српске ТЕАТАР ФЕСТ – БАЊА ЛУКА '98 је организован и одржан у Народном позоришту Републике Српске од 18. до 24. маја 1998. године. Ради се о првооснованом фестивалу

професионалних позоришта у Босни и Херцеговини након Дејтонског мировног споразума, иако је Република Српска већ баштинила два ратна фестивала: *Кочићеву српску сцену* у Приједору (1993), прво као аматерски, а потом као Фестивал

¹ radesimovic@yahoo.com

позоришта Републике Српске, и *Монодраму Републике Српске* основану у Хацићима – Српско Сарајево 1995. године. (Аџић, 2016, стр. 77-91)

Театар фест је основан четири године прије обнављања Сусрета позоришта/казалишта у Брчком, односно пет година од накнадне реконструкције позоришних/казалишних игара БиХ у Јајцу, чиме је овај Фестивал на вријеме опечатио културни идентитет Републике Српске у новонасталом устројавању постдејтонске Босне и Херцеговине. Тим чином је Бања Лука суштински озваничена као културни центар који хоће и може да развија *позоришну мрежу* у Републици Српској и *пружи руку сарадње* Федерацији БиХ и свим државама бивше Југославије и земаља региона. Овим је, упоредо, у оквиру Републике Српске раздвојена професионална од аматерске продукције, и назначене основне смјернице за будућу стратегију њене *културне политике* која, нажалост, ни данас не постоји као званични и обавезујући документ.

Како то код нас обично бива и овај је Фестивал настао као идеја једног човјека, у овом случају *осишварен је сан* Љиљане Лабовић, тадашње директорице Народног позоришта Републике Српске, која је цијелу замисао брзо и професионално преточила у дјело. Формиран је организациони одбор, договорена

гостујућа позоришта и представе, убијеђени политички челници Владе Републике Српске и Града Бање Луке да је ријеч о најзначајнијем културном догађају у Републици Српској, и у кратком периоду окупљено шест најбољих представа из Бање Луке, Новог Сада, Сомбора, Крагујевца, Београда и Шапца. Формиран је жири Фестивала састављен од угледних позоришних дјелатника који је, сваког дана по завршеној представи, додјељивао награду *Печат града Бање Луке* (рад академског керамичара Соње Бикић) најбољем глумцу фестивалске вечери. Прве су награде освојили: Жељко Стјефановић, Борис Исаковић, Биљана Миликић, Братислав Славковић, Жељко Митровић и Иван Томашевић.

Након три године, новинарка Андријана Катавић у тексту *Три године прије, двије године касније*, објављеном у *Гласу Српске* другим поводом, носталгично призива први Фестивал и каже: „Цијелој манифестацији претходило је низ прес-конференција, новинари су добили акредитације, а на спрату зграде био је инсталисан чак и мини-прес-центар и сценографија – студио за телевизијска снимања. За Фестивал је компонована и специјална химна, рекламу су безрезервно подржале и бесплатно емитовале све телевизијске куће, и лакташки ГЛС, чији су новинари, такође ‘уживо’, пратили фестивал.

‘Театар фест’ је, поред плаката, имао и заставице, наљепнице и, наравно, афишу, коју су, дизајном и формом, чак преузеле и колеге из Приједора за њихов фестивал, који је услиједио мјесец дана касније. ‘Театар фест’ је имао све, чега се данас само сјећамо, као што се сјећамо неимаштине и финансијске биједи, каква је те године ‘важила’ у култури.“ (Архив, 2000, *Глас*, стр. 15)

Посљедња реченица из овог цитата и данас је актуелна, односи се на *оно и ово вријеме* које нам дозвољава да прво одржавање фестивала ТЕАТАР ФЕСТ – БАЊА ЛУКА ‘98 посебно истакнемо као културни догађај раван подвигу, значајан и дугорочан, без *кухиња* и *закулисних догађања*, као риједак примјер *ошвореної фестивалскої дешавања* у којем се, на истом кантару, истовремено мјери вриједност представа и радост сусретања.

Други фестивал професионалних позоришта Републике Српске, ТЕАТАР ФЕСТ – БАЊА ЛУКА ‘99, организовао је Жељко Стјепановић, нови директор Народног позоришта Републике Српске и први добитник глумачке награде *Печати трага Бање Луке* са првог Фестивала. Приликом додјеле признања рекао је: „Награди се не радујем баш превише. Не волим кад се глумци оцјењују појединачно. Глуму не доживљавам као такмичење, већ као један колективни чин. Ова представа је успјела

и добро је да је глумачки ансамбл потпуно уједначен. Жири је могао било коме да додијели награду и она би, у сваком случају, дошла у праве руке.“ (Архив, 1999, *Глас*, 12)

Оно што је изјавио као добитник награде провео је у дјело као нови директор Фестивала, задржао је цијели концепт насљеђене манифестације осим што је „укинуо“ награде. Кад се и површно загледамо, јасна је његова одређеност ка ревијалном карактеру Фестивала, увео је и монодраму као најсложенији глумачки изазов, обезбиједио једанаест представа, и на тај начин назначио суштину идеје да ТЕАТАР ФЕСТ окупља и показује „оно најбоље што се ради на српском говорном подручју.“ За остварење оваквог концепта потребно је *мало* помјерање Фестивала и *велико* устројавање Позоришта на репертоарском, кадровском и инфраструктуралном плану. Зато Стјепановић, са великом дозом ентузијазма, већ на другом Фестивалу подстиче и афирмише прву глумачку класу Академије умјетности (Слађана Зрнић, Николина Јелисавац, Миљка Брђанин, Александра Спасојевић, Божана Ђајић, Александар Бланић, Душко Мазалица, Борис Шавија и Драган Бањац), амбициозни репертоар поводом седамдесете годишњице Позоришта, реконструкцију комплетног Позоришта и адаптацију

мале сцене, као неопходне предуслове за даљи развој *ТЕАТАР ФЕСТА*.

За све наведено потребна су велика финансијска средства, Република Српска гледала је благонаклоно на наведене идеје, а наш је утисак да и поред чињенице да је *ТЕАТАР ФЕСТ – БАЊА ЛУКА '99* већ проглашен манифестацијом од општег интереса, није био у врху приоритета новог директора. Његова су размишљања усмјерена у другом правцу, према оснивању „мреже“ позоришта и „мреже“ фестивала Републике Српске, у којој треба користити и упражњавати сав могући потенцијал Народног позоришта Републике Српске. Примјер таквих намјера налазимо у оснивању *ТЕАТАР ФЕСТА ДОБОЈ* који је те године, у оквиру *Дана српске саборности*, добио четири представе са *ТЕАТАР ФЕСТА БАЊА ЛУКА* у времену од 21. до 23. маја 1999. године. У уводном дијелу *Монографије* наведеног Фестивала пише: „Три београдска и једно новосадско позориште су својим пројектима успоставили овај Фестивал. Представу Душана Ковачевића *Контијер са њеним звездицама*, који је уједно био и редитељ овог приказања, извео је београдски Звездара театар. Новосадско Српско народно позориште је другог дана Фестивала приказало представу *Ковачи* Милоша Николића. Комад *Чорба од канаринца* аутора

Милоша Радовића, и у режији Вице Огњеновић, извео је Атеље 212, а Фестивал је затворен представом *Реквизиџер* Угљеше Шајтинца, у продукцији Београдског драмског позоришта.“ (Монографија, 2009, стр. 5) Нажалост, нигдје ни помена да су све представе „дошле“ са *ТЕАТАР ФЕСТА – БАЊА ЛУКА '99*, те да су дио узајамног пројекта о успостављању и ширењу фестивалске „мреже“ професионалних позоришта у Републици Српској. Монографија говори да се већ на трећем *ТЕАТАР ФЕСТУ ДОБОЈ* дефинитивно одустало од усклађене фестивалске сарадње.

Сусрећемо се, изнова, са оригиналним рјешењима из домена *културне политике* како би се, путем *Театар фестивала*, једноставније и јефтиније долазило до крајњег резултата и анимације позоришне дјелатности у Републици Српској. Идеје су у тадашњем Министарству науке и културе „уважене“ колико и претходне, дакле никако, па се сад питамо, што би пјесник рекао, „за што смо овакви“.

Други Фестивал одржан је од 18. до 24. маја 1999. године, у вријеме НАТО бомбардовања по „земљи Србији“ и акције *не/милосрдних анђела*, који су нас, у Републици Српској, прве „омилостили“ током љета 1995. године. Овај Фестивал је и то издржао, а савјети у његовом заокрету ка такозваној *културној*

индустрији двадесет и првог вијека били су дио званичних притисака у Министарству културе. (У то вријеме пуно се путовало на различне *едукације* посвећене мултикултурализму, изградњи културних стратегија, неолибералном концепту културних индустрија и сл.)

Дакле, у нови вијек са новом стратегијом, коју су организатори *Театар фстиа* дословно прихватили и досљедно проводили, улазећи преко београдских позоришта у продукције *нове драме и новој њозоришћа*. Фестивал је одржан од 18. до 23. маја, отворен изложбом Николе Лубардића и маестрално одиграним *Професионалцем* Душана Ковачевића у извођењу *Звездара њеаџра*, а потом су нагло отворена „врата“ популарним *Куџуарсима – Смешна сџрана сџорџа, истџорије и музике*, викенд је театарски „процвјетао“ на опште задовољство до тада непознате публике, док је *одомаћена клијенџела* са резервом посматрала *брехџовске рецидиве* забављачког театра. Позоришне провокације настављене су и са представама *Чикашке њерверзије* и *Брачне иџре*, потом балетским наставом Адриана Аје Јунг и опером *Насиље над Лукрецијом* у извођењу Камерне опере *Магленианум*. Никад бољег и разноврснијег Фестивала а више контроверзи, управа је задовољно „трљала руке“, док је културна јавност и рецентна кри-

тика све то коментарисала са прилично удаљене дистанце. Тражили сте *кулџурну индустрију* – онда је и трошите, збирни је одговор организатора свом, сада већ имагинарном наручиоцу. Друга је прича да ли све то приличи *националном фестивалу* или је то прилика за алтернативне групе и позоришта која, поштено говорећи, у то вријеме ни су ни постојала.

Одједи *нове драме и новој њозоришћа* као и начело *иџра џрије свих* из 2000-те, „натјерали“ су организаторе да се 2001, 2002 и 2003, *ТЕАТАР ФЕСТ – БАЊА ЛУКА* врати класичним позориштима, и представама, те у тим оквирима очекује *нове њозоришне изазове*. Посрећило се да су стари/нови сарадници, по већ устаљеном рецепту *самоселекџовања* у Бању Луку и даље „слали“ своје најбоље представе у духу европског модернизма и драматизованих класика, чиме је, елементарно, очуван идентитет Фестивала пред незаустављивом најездом *џосџдрамској њозоришћа*. Отуд, тих година, драмски писци и драматуршка имена попут Богдана Шпањевића, Хозеа Санчиза Синистере, Михаила Булгакова/Славчо Маленова, Ивана М. Лалића, Иве Андрића/Небојше Брадића, Гертолда Е. Лесинга, Борислава Пекића/Небојше Брадића, Биљане Србљановић, Душана Ковачевића, Јована Стерије Поповића, Небојше

Ромчевића, Душана Цветића, Виде Огњеновић, Карла Голдонија, Самуела Бекета, Марина Тудишевића/Јиржи Менцела, Стевана Копривице, Душана Јовановића и Дејана Дуковског на репертоару *ТЕАТАР ФЕСТА*. Издвајање било које представе било би неправично, поготову што је институција жирија и награда и даље била под „ембаргом“, као што је још већи гријех не истаћи да је у наведеним годинама на *ТЕАТАР ФЕСТУ – БАЊА ЛУКА* гостовао сами врх српске, јужнословенске и европске драматургије, исписане редитељским „шаром“ ријетких иновација. Фестивал је проширен са свесрпског на јужнословенске просторе, укључујући и Федерацију БиХ што је, све заједно, допринијело наглом развоју манифестације у организационом и естетском смислу. (Архив, НПРС, 2000 – 2003)

Нисмо сигурни да је све ово схватила, а поготову „испратила“, званична политика и политичари у Републици Српској, али бањалучка публика сигурно јесте, тражила се „карта више“, док ће културне посљедице, попут „пелцера“ љековитог биља, за навијек остати у овом Граду - будућој пријестоници европске културе.

Сумирајући наведено, остаје потпуно нејасно ко је и зашто „замутио воду“ у 2004. години, и остао био овај Фестивал на „цједилу“ без финансијске помоћи генерал-

них покровитеља: Владе Републике Српске и Града Бања Лука. Посебно ако се уважи чињеница да је у тој години са отварањем *ТЕАТАР ФЕСТА* - 17. маја, отворена и камерна сцена названа именом Петра Кочића. Истоимени је и назив представе која је отворила једно и друго, ради се о инсценирању књиге *ПЕТАР КОЧИЋ* Гојка Бановића, у драматизацији Жељка Стјепановића и режији Јовице Павића. Остали дани протекли су у знаку домаће продукције, одиграна је *Власић* у режији Катарине Петровић, *Госпођа Олиа* у режији Николе Пејаковића, *Трамвај звани чезња* редитеља Предрага Штрпца, *Љубинко* и *Десанка* Оливере Ђорђевић и *Породичне њриче*, у режији Јовице Павића. Била је то јединствена прилика да се за симболичну цијену улазнице, у једној седмици, сагледа репертоар Народног позоришта Републике Српске и једино рјешење да се очува континуитет *Театар фест*а.

Умјесто закључка нудимо цитат *ИЗ БИЉЕШКИ ЈЕДНОГ ДРАМАТУРГА* кућног драматурга Бранка Брђанина, објављеног у монографској публикацији *НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ БАЊА ЛУКА – 70 СЕЗОНА*, 1999. година, који истовремено антиципира прошло и перципира будуће вријеме, кад су позориште и позоришни фестивали у питању. „Још нешто: ново

продире споро, па се све промјене морају одвијати постепено. А све то са сазнањем да многи утврђени сценски облици (данас посебно) застарјевају брже него икада. Једна од константи нашег умјетничког прегалаштва је да смо као ‘вјечито на почетку’, након (још увријеженог појма) ‘преломних ситуација’. Често нас ти почеци упућују и на ‘естетику нужде и присиле’, минималне продукционе услове, али – истовремено – то профилише и скоро изнуђену позицију да у нашим пројектима актери бивају ослоњени на себе саме, без ‘техничких помагала’, на скоро огољеној сцени, држећи се о сценској ријечи као суштини нашег израза. (...) Као да је неки вишњи Промисао на нашем путу *ограничио средства*, ми, и са седамдесет година постојања, још увијек (а, нема сумње, тако ће и бити) сваку нову представу и премијеру славодобитно износимо као још једну побједу над ‘ништавилем’ и понором неимања.“ (Монографија, 1999, стр. 153)

Сљедећи директор Народног позоришта Републике Српске и ТЕАТАР ФЕСТИВАЛ – БАЊА ЛУКА, Раде Симовић, увео је институцију *селекциона фестивала* и ту улогу је, на волонтерској основи, обављао до краја мандата. Конпромисно су задржане све добре стране овог Фестивала, од самих почетака до ревијалног приказивања матичног

репертоара, преузет дизајн и форма *хројрамске књижице* са првог Фестивала, као врхунски осмишљено рјешење, као симболична најава сублимације свега онога што је доприносило развоју *Театар фестивала*. Гледајући на позориште као идеалну синтезу свих језика умјетности, драмског рода посебно, у том духу су и селекционисани фестивали, гдје је драмска књижевност *стајна шачка* не само културног, већ и националног идентитета. Зато су по мишљењу појединих дјелатника ови ‘продукциони модели’ дјеловали *превазиђено* у времену *огољеног реализма* и *суровог позоришта*.

Свјесни чињенице да „ново продире споро“ Фестивал се није претјерано освртао на наведене критике, већ је, за себе, „присвојио“ *Велику сцену* и *Театар фестивала* док је мала сцена ПЕТАР КОЧИЋ уступљена младим снагама и њиховој стваралачкој потреби ка новом и другачијем. Стога су три фестивала, 2005, 2006, 2007., протекла у знаку домаћих премијера (*Мајуранџи*, *Госпођа министарка*, *Ромео и Јулија*) и стручног избора кад су гостујуће представе у питању, ширећи круг нових позоришта и градова у односу на дотадашњу продукцију. У тај инвентар убрајамо Сплит, Ријеку, Вараждин, Марибор и, посебно, долазак Народног позоришта – Српске драме Приштина са *Породичним причама* Биљане

Србљановић на први Фестивал новог директора, и селектора, који је одржан од 2. до 8. јуна 2005. године. Традиционални мајски термин помјерен је на почетак јуна због устаљеног одржавања *Стеријиних ијара* које су постепено напуштале изворни концепт, добродошао *Театар фесту*, и прелазиле у међународне токове позоришних тенденција. (Архив, НПРС, 2005, 2006, 20007)

Опасано искуством *ојраничених средстџава* у 2004. години, Позориште је опрезно улазио у мрежу *јенералних јокровијшеља, сјонзора и јријашеља* Фестивала која се нагло проширила. У програмском погледу прва три фестивала „дојтеривана“ су по моделу и нивоу манифестације из 2001, 2002 и 2003. године. Ново читање класике, упирање у праизведбе и стално трагање за савременим драмским текстом, постало је трајно опредељење. Отуд и представе попут *Ревизора, Цандрљивој мужа, Ојере за јири јроша, Ромеа и Јулије, Укроћене јоројади, Сеода, Покондирене тикве, Родољубаца, Госјође минисјарке...*, а потом и *Мајџуранајша, Породичних јрича, Бране, ТРИ сореле, Амадеуса, Четврте сесјере, Поврајка Казанове, Последње смрти Френкија Сузице, Добро дошли у Србију* и низа пратећих програма и округлих столова који афирмишу наведене програмске ставове.

Након десетог, јубиларног Фестивала, улази се у „преломну ситуацију“ када се *ТЕАТАР ФЕСТУ* придодаје име *ПЕТАР КОЧИЋ* (годину дана раније престала је са радом *Кочићева срјска сцена* у Приједору) како би се одржала и сачувала *драмска јарадија* савремене српске драме у Босни и Херцеговини. У *ријечи селектора* објављеној у програмској књижици *ТЕАТАР ФЕСТ – ПЕТАР КОЧИЋ 2008* поред осталог пише: „Тиме ће овај Фестивал из десетогодишње смотре позоришних свечаности *јрерасји* у манифестацију јединственог имена и *јрезимена*. (...) Прије свега због тога што је наша позоришна традиција укоријењена у драмском позоришту. Али и зато што желимо да подржимо тренд поновне афирмације драмског текста који је у посљедњих скоро двадесет година присутан свуда у свијету. Са свијешћу да се точак позоришне историје не може вратити унатраг, у вријеме доминације литерарног позоришта, афирмисана је теза да је имагинација драмског писца извор са кога црпе сви други аутори представе. Било да пише по правилима традиционалне драматургије, или тражи своје мјесто у оквирима такозваног постдрамског театра, писац је та прва полазишна веза између позоришта и стварности; он је истраживач у лавиринту друштвене збиље, он, како би рекао Душан

Ковачевић ‘потказује живот’ да би га – заједно са глумцима, редитељем и другим ауторима – заодјенуо у форму умјетничког дјела. Писац је чувар пламена старе вјере у умјетност која може промијенити свијет – без обзира што зна да је идеја ангажованог умјетника одавно мртва. У грудима писца је, макар и пригушен, кочићевски крик за правдом и камијевски побуњени човјек.“ (Програмска књижица, 2007, стр: 3-4)

Обновљена је институција додјеле награда, за најбољу представу у цјелини, најбољи драмски текст, и пет равноправних глумачких награда (статуета Петра Кочића, Књиге и Давида Штрбца), и формиран стручни жири који су чинили два угледна театролога и једна глумица: Славко Милановић, предсједник, др Младен Шукало и мр Дијана Грбић. И ту одлуку селектор је образложио ријечима: „Иако је ТЕАТАР ФЕСТ – ПЕТАР КОЧИЋ прије свега фестивал драмског текста, чак пет равноправних глумачких награда гарантује да је он прије свега театарски, а не књижевни фестивал. И писац је овдје у фокусу зато што припада позоришту, а не литерарној традицији. Отуд и наша намјера да у сљедећим годинама отворимо и једну врсту *креативної дијалога* традиционалних и постдрамских драматуршких приступа који ће природно наметнути и неке нове – *свјецкијалне* на-

граде за *новонаписане* али и за *новорочишане* ауторе драмских текстова. Куда год да се будемо кретали, једно је сигурно: *без глумца и ледаоца позоришће се не може ни замислити*. Утолико ћемо се потрудити да и у будућности овај Фестивал сачува атмосферу свечаности која га је красила до сада.“ (Архив, 2008, Глас, стр.10)

На овако конципираном фестивалу одржаном од 2. до 10. јуна 2008. године, такмичило се осам представа, док је завршна, мјузикл *Цијани леће у небо* Позоришта на Теразијама, одигран у част побједника. Такмичили су се: *Дивље месо* Горана Стефановског, *Бабина гуица или посљедња видео врица* Тахира Мујичића, *Одумирање* Душана Спасојевића, *Чудо по Јоакиму* Златана Дорића, *Ћеиф* Мирзе Фехимовића, *Поморанџина кора* Маје Пелевић, *За национални инџерес* Тоне Партљича и *Хадерсфилд* Угљеше Шајтинца. Награда за најбољи драмски текст припала је Угљеши Шајтинцу за *Хадерсфилд*, док је истоимени комад Југословенског драмског позоришта проглашен за најбољу представу у цјелини. Статуете *Давид Шјирбац* за најбоља глумачка остварења додијељене су Слађани Зрнић, Душанки Спасојевић, Љубомиру Бандовићу, Јелени Илић и Небојши Глоговцу. Жири је констатовао да је „вриједност овогодишње селекције

у томе што даје широк увид у стање савременог драмског писања – у распону од традиционалне драме, преко текста за позориште до постдрамског текстуалног материјала, који је само једна од равноправних компоненти позоришне представе“ – док су намјере селектора да „у будућности овај Фестивал сачува атмосферу свечаности која га је красила до сада“ у потпуности оправдане. (Архив, 2008, *Глас*, стр. 13) У том духу и оквирима настављена је даља организација Фестивала и сачувана до данас.

На истој програмској и организацијској матрици реализован је и сљедећи *ТЕАТАР ФЕСТ – ПЕТАР КОЧИЋ ’09* суочавајући традиционални и постдрамски приступ позоришту, чиме је начет и заподјенут већ најављени *креативни дијалог* са прошлог Фестивала. У такмичарској селекцији све и једна представа заснована је на потреби да се обрачуна са актуелном друштвеном реалношћу, а у неким случајевима да се тој реалности кочићевски саспе истина у лице. Поднаслов *Суочавања / Праизведбе* скренуо је пажњу на ту особеност и срећну околност – каквом мало који фестивал може да се похвали – да су чак четири, од седам одабраних представа, урађене као прва извођења нових драмских дјела (*Каубоји* Саше Аночића, *Балон од камена* Радмиле Смиљанић,

Фалсификаџор Горана Марковића и *Генерална њроба самоубиства* Душана Ковачевића.) Преостале три представе одигране су у знаку „новог читања“ Меше Селимовића и Бранислава Нушића. У сучељавању *новороочићаној* и *новонаписаној* резултат је један на један: *Каубоји* као најбоља представа у цјелини и Душан Ковачевић као најбољи писац фестивалских праизведби.

У 2011. години за директора Народног позоришта Републике Српске изабран је Ненад Новаковић, професор менаџмента у култури. Сматрао је, а и данас тако мисли, да поводом *ТЕАТАР ФЕСТА – ПЕТАР КОЧИЋ* одмах треба раздвојити функцију директора од улоге селектора, и на послу селектора Фестивала, управо је задржао Рада Симовића. Директор се бавио стратегијом Фестивала, финансијском и медијском обрадом, док је селектор наставио са већ обликованим програмским концептом. Уважио је чињеницу да су у *креативној утакмици* ипак превагнеле нове тенденције, и из тог је искуства 2011-у поднасловио као *фестивал различитих тенденција* а наредну, коначно, као *нова драма – њистидрамско њозориште*. Збирно гледајући једним и другим фестивалом доминирао је *њистидрамски рукопис* што потврђују и најбољи редитељи такмичарских представа: Кокан Младеновић, Оливер

Фрљић, Милош Пауновић, Елмир Јукић, Ана Томовић, Рахим Бурхан, Мислав Бречић, Урбан Андраш и Ана Ђорђевић.

Превага *текста представе* као једног од равноправних чинилаца представе над драмом писаном по традиционалним правилима, у овом се периоду чинила завршеном, иако је мишљење потписника ових редова да се театарско „надгорњавање“ и даље разиграва у „светом тројству“ архетипске канонизације. Гледано из контекста ондашњег времена, потпуно је логична тадашња изјава директора Ненада Новаковића да више *не робујемо стереотипима*, као и пословна одлука да за новог селектора именује искусног и провјереног драматурга, Славка Милановића. Поднаслов Фестивала, у *још једну бјеше ријеч*, за коју се глумац и даље грчевито држи, каналисала је селекцију фестивала, као и званичну одлуку организатора да уведе награду за најбољи *текст изведбе и редизајнира* амплитуду дотадашњих *кочићевских награда*. Селектор то једноставно и ненаметљиво појашњава: „Пирандело ‘треба писати са сцене, а не из гледалишта’. Другим ријечима, драма се не ствара само у тренутку надахнућа једног човјека него на лицу мјеста, у позоришном колективу. То је један отворен принцип који је писце охрабрио да више пишу. (...) Због тога смо основали награду за

‘текст изведбе’. Обухвата драмске текстове настале у оваквом нетипичном маниру. Наравно, остају признања за драму која може бити писана на драмски или постдрамски начин. И трећа награда се, такође, тиче драмског писања: намијењена је за драматизацију, адаптацију и драматургију представе. Дакле, на овом фестивалу драмски писац и писање су у центру пажње. Остала признања су, иначе, уобичајена – за режију, сценографију, музику, дизајн, представу у цјелини, као и четири равноправне глумачке награде“. Овом одлуком Милановић је до краја уситнио и истовремено објединио све битне чиниоце позоришног чина, и тим приступом легализовао будућност фестивалских селекција као низ различитих погледа и селекторских самјеравања. Изнова су, дакле, проширени оквири и помакнути видици Фестивала у складу са прошлим и будућим временом позоришног истрајавања.

ТЕАТАР ФЕСТИВАЛ – ПЕТАР КОЧИЋ 2012 протекло је у знаку представе *Бунар* Радмиле Смиљанић и Егона Савина, јер је жири у саставу Младен Матерић, Стела Корџан и Ранко Рисијевић одлучио да им додијели награду за најбољу представу у цјелини, драмски текст (Радмила Смиљанић), режију (Егон Савин) и двије глумачке награде (Радмила Живковић и Јово Максић). До краја је испоштована и награда за најбољи

текст представе (Оливер Фрљић – *Мрзим Истину*), сценографију (Горчин Стојановић – *Драма о Мирјани и овима око ње*), музику (Дамир Имамовић – *Кад би ово био филм*), док су двије преостале глумачке награде уручене: Мирјани Карановић и Ивани Рошић. Специјална награда Радио-телевизије Републике Српске *Корак у храброст* додијељена је представи *Мрзим истину*. Промовисан је и први број научностручног часописа *Аџон*, који је покренуло Народно позориште Републике Српске у сарадњи са Академијом умјетности, као логистичку подршку развоју позоришне мисли у Републици Српској.

Наметнуто динамичко обликовање *Театар фест*а у 2012. години, „приморало“ је директора Фестивала да у наредним годинама именује различите селекторе, провјерава различите приступе позоришном стваралаштву, и на тај начин капитализује са широком лепезом *различитости* као крајњим циљем сваког позоришног центра. Отуд *стеријанска* појава *о живоју и смрти*, са *осмијехом* и *сузом* Мирослава Микија Радоњића у 2013. години, повратак *свевремено-савремено* Жељка Стјепановића (2014) и хазардерски настројеног, *црно на дијело*, Љубише Савановића у 2015. години, као и новореалистичко поентирање, *овдје и сада*, Љиљане Чекић током 2016. године.

Радоњић је до краја развијао идеју *изведбеног спектакла* са представама *С њанине* и *исход њанине* Народног позоришта Републике Српске, *Сава Савановић – вампирска симфонија* Народног позоришта Кикинда, *Дабодија ње мајка родила* ХНК Ивана пл. Зајца и ХКД театар Ријека, *Здрав(о) Живој(е)!* Српског народног позоришта Нови Сад, *Зла Жена* Народног позоришта „Тоша Јовановић“ Зрењанин, *Елијахова столица* Југословенског драмског позоришта / МЕСС, *Гребање или како се убила моја бака* Босанског народног позоришта Зеница / Хартефакт / БИТЕФ театар Београд и *Кухиња* Народног позоришта Републике Српске; Стјепановић је *суочавао* класично и савремено написану драму/драматизацију: Хенрик Ибзен, Федор Шили, Анте Томић, Бранислав Нушић, Душан Ковачевић, али и Милена Депенло / Бобан Скерлић, Хасан Џафић / Лајла Каичкија и Група аутора; Савановић *сучељавао* драмско и постдрамско: *Отац и син* Небојше Ромчевића, *Дивље месо* Горана Стефановског и *Чудо у Шарјану* Љубомира Симовића са једне стране, те *Хошел Косово* Ненада Тодоровића, *Доктор Нушић* Бранислава Нушића/Кокана Младеновића и *Јазавац у Керемјуху* Оливера Фрљића, са друге. (Архив, НПРС, 2013)

Љиљана Чекић, овдје и сада, афирмише ангажовани театар, са

овременим „читањем“ класика и савремене драме у представама: *Подвала*, *Чаруја*, *Бела кафа*, *Чудовиштије*, *Сумњиво лице*, *Дух који хода*, *Кафа и цијаретије* – *йоздрав из Београда*, и на најбољи начин затвара круг овога Фестивала пред његову јубиларну годишњицу.

Селекцију двадесетог, јубиларног Фестивала, сачинио је Борис Мишковић, обављајући истовремено и улогу селектора Фестивала *Будва – Град Театар* што је, у многоме, припомогло да се у фестивалској конкуренцији изведу онајбоље представе реализоване протекле сезоне у нашем Региону. Овдје, прије свих, мислимо на њихову продукцијску осмишљеност и укупни напор да се „ухвати корак“ са европским театарским тенденцијама. Такмичили су се Народно позориште Републике Српске са представом *Швајцарска Петра Михајловића* у режији Милана Нешковића, Театар комедија Скопје, *Трудна йрича* Благице Секулоске, у режији Лидије Дедовић, Градско позориште Подгорица, *Чувари йвој йошйења*, ауторски пројекат Бориса Лијешевића, *Атеље 212 / Град театар Будва са Јесењом Сонатиом*, Ингмара Бергмана и Јагоша Марковића и Београдско драмско позориште са представом *Моје дейте* Стојана Срдича у режији Ане Ђорђевић.

Завршно вече, ван конкуренције, у част побједника, изведен је *Јулије*

Цезар Виљема Шекспира, копродукциона представа Народног позоришта Сомбор / Град театра Будва / ЦЗК Свилајнац, у режији и адаптацији Кокана Младеновића. Уведена је и пратећа манифестација, *Фестивал младој йлумца*, а његов први селектор била је Љиљана Чекић, прошлогодишњи селектор Фестивала. За први *Фестивала младој йлумца* Љиљана је одабрала монодраме: *Косово*, *о, чудеса Божијих судбина* Ђурђе Вукашиновић, *Свејозар Трећи* Љиљане Браловић, *Сувишан Човек* Стевана Шербеџије, *Ойросйиштије*, *молим Вас, моју ли да йроћем?* Тијане Јовановић, *Бој да йросйи* Аните Стојадиновић и *Род и дом* Сафета Сијарића. Одржан је трећи Стручно-научни скуп *Каква је дугућностй йтеатйра? – Театар и идентйиштије*, а поводом фестивалског јубилеја, Народно позориште Републике Српске и *Бесједа* – Бања Лука, издали су и промовисали књигу/монографију *Театар фест – Пејтар Кочић, XIX йодина, йрејлед досадашњих фестивала*. Жири Фестивала у саставу Наташа Иванчевић, Небојша Брадић и Александар Пејаковић, је за најбољу представу у цјелини прогласио ауторски пројекат Бориса Лијешевића *Чувари йвој йошйења*, образлажући да је овај пројекат *модерној сензидилиштије* и *йосвећене енерйије йлумачкој ансамбла, йосйавља криййичка*

ишњања о савременом друштву које је сигурно да се одрекне својствених вредносних норми и своје младе генерације, преузимајући се диктату некултивисаних сила њиховиша. (Архив, 20018, НПРС)

Истом динамиком мијењали су се и чланови фестивалских жирија: Небојша Брадић, Милош Бабић, Никола Пејаковић, Селимир Радуловић, Немања Ранковић, Лука Кеџман, Драгана Бошковић, Предраг Бјелашевић, Николина Јелисавац, Душко Љуштина, Џевдет Тузлић, Слађана Зрнић и Наташа Иванчевић, и сви су се углавном трудили да достигну ону врсту тачности, и „попуну“ награда, коју је остварио жири ТЕАТАР ФЕСТА – ПЕТАР КОЧИЋ у 2012. години.

Организовани су стални округли столови, а од 2015. године функционише и стручно-научни скуп са сталним питањем *Куда иде традиционални театар?* Вјерујемо да се скуп организује и због хроничног недостатка фестивалске критике коју су, уз сав ризик да се огријешимо о поједина имена, у Србији повремено биљежили Мирјана Радошевић, Драгана Бошковић и Слободан Савић, док је у Републици Српској Лука Кеџман једини писао критичке текстове. Дио прилога о *Театар фесту* сакупио је и објавио у књизи оксиморонског назива *Позоришни животи, животи позоришта*. (Кеџман, 2011,

стр. 453) Незаобилазан је допринос свих медија Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине у афирмацији *Театар феста*, тешко их је и побројати, а ми посебно истичемо збирне текстове Неде Симић Жерајић и телевизијске репортаже Јелене Којовић Тепић. Сви радови са протеклих Стручно-научних скупова систематски су обрађени и штампани, као намјенски Зборници, у новопокренутом Часопису за позориште и визуелне комуникације *Аџон*. (Архив, НПРС, 2014 – 2018)

Аутор је цијели текст посветио развојним концептима Фестивала, истицао имена директора и селектора, чланове жирија, критичаре и медијске прегаоце, дубоко свјестан да без логистичке подршке цијелог Народног позоришта Републике Српске, Академије умјетности и Бања Лука College, тешко да је могуће замислити његов даљи опстанак. Од првог до посљедњег фестивала технику је водио Драгољуб Милић, а само он зна за све проблеме и довијања кроз које је прошао цјелокупни технички сектор, како би удовољио техничким захтјевима гостујућих представа. Они су, углавном, превазилазили капацитет и могућности Народног позоришта Републике Српске. Извршни организатор свих фестивала била је Розелина Икић, док је маркетинг водио Лука Гатарич. Незамјенив је допринос умјетничких директо-

ра Позоришта: Бранка Брђанина, Тихомира Станића, Љубише Савановића, Жељка Стјепановића и Александра Стојковића – Пиксија, као и cjелокупног глумачког ансамбла који се није либио да дежура на представама, дочекује гостујућа позоришта, и брине се о позитивној атмосфери сваке представе и фестивала понаособ. Радници рачуноводства, правници, пропагандисти и чланови обезбјеђења, стављани су пред посебне проблеме, јер се на сваком фестивалу тражила *сйолициа више, сјајаћа улазница и трајис ѝривилеија*.

На крају, умјесто закључка, цитираћемо Миру Траиловић, дугогодишњег директора Атељеа 212, оснивача, селектора и директора БИТЕФ – а, и једног од највећих, по општем мишљењу, зналаца у овом послу: „Многе представе, својевремено носиоци ванредних признања, историјски су потпуно заборављене. Друге, иако првобитно сумњичене, сачувале су се својом изузетном вредношћу“. Јер: „Ово је јединствен посао у коме искуство врло мало значи“. (Монографија, 1999, стр. 129)

ИЗВОРИ:

Агон (2016.) *Продукција фестивала Монодрама Српске*, Бања Лука: Народно позориште Републике Српске – Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци

Архив. (1997 – 2017) Бања Лука: Глас Српске

Архив. (1997 – 2017) Бања Лука: Народно позориште Републике Српске

Кецман, Л. (2011). *Позоришни животи, животи ѝозоришћа*, Бања Лука: Арт принт

Монографија. (1997) *Театар Фест Добој*. Добој: Центар за културу и образовање

Монографија. (1999) *Народно ѝозориште Републике Српске – 70 сезона*, Бања Лука: Народно позориште Републике Српске

Програмска књижица. (2008). *Театар Фест – Пеитар Кочић*. Бања Лука: Народно позориште Републике Српске

